

MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet

Telephely: 1112 Budapest, Budaörsi út 45, igazgató: Fertő Imre, E-mail: kti.titkarsag@krtk.mta.hu, www.mtaki.hu

---

I. A kutatóhely fő feladatai 2016-ban

Az intézet 2016-ban a kialakított kutatási stratégiájának megvalósításából adódó célokkal folytatta kutatásait, teljesítette a kutatási szerződésekben és megállapodásokban vállalt kötelezettségeit. Legfőbb feladatai a Verseny és szabályozás 2016. évi, valamint a Munkaerőpiaci Tükör 2015. évi magyar és 2016. évi angol nyelvű köteteinek összeállítása, az Európai Bizottság által támogatott kutatási projektek időarányos teljesítése, illetve lezárása, valamint az MTA Lendület program keretében a mechanizmustervezési, illetve a vállalati stratégiát és versenyképességet vizsgáló kutatások folytatása.

II. 2016-ban elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

a) Kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények

MAKROGAZDASÁGTAN ÉS NÖVEKEDÉS

A kutatás azt vizsgálta, hogy hogyan hat a monetáris politika a banki hitel kínálat deviza összetételére. Ehhez a magyar vállalatoknak nyújtott banki hiteleket vizsgálta a 2005-2011 közötti időszakban. Az eredmények alapján a külföldi devizában nyújtott banki hitelkínálat kevésbé volt érzékeny a hazai monetáris politika változására, mint hazai devizában nyújtott hitelek. Ugyanakkor a külföldi monetáris politikák jobban hatottak az előbbiekre, mint az utóbbiakra. Vagyis amikor egy országban jelen van a devizahitelezés, a hazai bankhitelcsatorna gyengül, ugyanakkor működésbe lépnek nemzetközi bankhitelcsatornák. A kutatás azt is vizsgálta, hogy növelte-e az alacsony kamatláb a banki hitelkínálatot, azaz működött-e a banki mérlegcsatorna Magyarországon. Az eredmények alapján a kamatláb csökkenését követően az alacsony tőkehányaddal rendelkező bankok nagyobb valószínűséggel nyújtottak hitelt új felvevőknek és növelték kihelyezett hitelösszegeiket már létező adósaik felé, mint a magas tőkehányaddal rendelkező bankok. Ebből kifolyólag a vizsgált időszakban (2005-2011) működött a banki mérlegcsatorna Magyarországon.

A kutatás a négy visegrádi ország növekedési és konvergencia folyamatát vizsgálja a nyitott gazdaságos, sztochasztikus neoklasszikus növekedési modell segítségével. A kutatás a makroökonómiai modell ökonometriaival becsülésével azonosítja azokat a fő sokkokat, amelyek a négy ország növekedésének ingadozásait magyarázzák. Az eredmények alapján a magyar növekedés szintjét elsősorban a tartós növekedési kilátások változásai mozgatták, míg a GDP összetételének alakulását a nemzetközi kamatprémium ingadozásai vezérelték.

Egy másik kutatás a kiegyensúlyozatlan növekedésllassulás kérdését elemezte. Erről akkor beszélünk, ha az aggregált termelékenység növekedési üteme azért csökken, mert a gazdasági tevékenység a magas termelékenység növekedési ütemű iparágakból az alacsonyabb üteműbe csoportosul át. A kutatás megmutatja, hogy a kiegyensúlyozatlan növekedésllassulás jelentősen csökkentette a termelékenység növekedését az Egyesült Államokban 1947 óta. A kutatás során olyan modell készült, amely az Egyesült Államok 1947 után megfigyelt kiegyensúlyozatlan növekedésllassulásával konzisztensen viselkedik és képes a jövőre vonatkozó előrejelzést is adni. A modell azt a meglepő előrejelzést teszi, hogy az aggregált termelékenység növekedési ütemének csökkenése az USA-ban meg fog állni. Ennek az az oka, hogy a stagnáló iparágak nem fogják teljesen uralni az amerikai gazdaságot.

PIAC- ÉS VÁLLALATELMÉLETI ÉS EMPIRIKUS KUTATÁSOK

A kutatás nemzetközi összehasonlító elemzések és modellek segítségével bemutatta, melyek az egyes országok lakosságának egészségi állapotát leginkább meghatározó tényezők. Az elkészült esettanulmányok és vállalati interjúk rámutattak a gyógyszeriparnak az egészségügyi költségeket torzító hatásaira. Elemzés készült az online információ-források rohamos sebességű terjedésének az egészségügyi személyzet és a betegek közötti kapcsolatára, valamint az egészségügyi intézmények működésére gyakorolt hatásáról. A kutatás elméleti modellek segítségével bizonyította, hogy az egészségügyben több szinten létező aszimmetrikus információs és aszimmetrikus kompetencia-helyzetek figyelmen kívül hagyása az egészségügy állami szabályozása részéről az egészségügyi dolgozók és intézmények "perverz" ösztönzését eredményezi.

A szerteágazó innováció-politikai elemzések közül kiemelendő a tudomány-, technológia- és innováció-politika(TTI-politika) keretfeltételeit vizsgáló elemzés. Miközben nagyszámú szakpolitikai eszközt alkalmaznak Magyarországon, a magyar nemzeti innovációs rendszer teljesítménye nemzetközi összehasonlításban mégis gyenge. Az elemzés erre az ellentmondásos jelenségre keres magyarázatot. Megállapította, hogy a TTI-politikai eszközök hatásosságát a döntési rendszer súlyos hiányosságai, hibái csökkentik. A legjelentősebb szerepe azonban az ún. keret-feltételeknek van: a makrogazdasági helyzet, a tőkéhez jutás korlátai, a gazdasági szerkezet, a piaci verseny formái és intenzitása, a vállalkozói kultúra jellege, valamint a közfinanszírozású K+F szervezetek és a vállalkozások céljai közötti alapvető eltérések kedvezőtlen hatása olyan erős, hogy azt pusztán TTI-politikai eszközökkel nem lehet ellensúlyozni.

OKTATÁS-GAZDASÁGTAN ÉS MUNKAPIAC

Kutatásuk nagymintás, egyéni, paneladatokra alapozva azt vizsgálta, hogy hogyan változott a magyarországi orvosok külföldre vándorlásának, és egyéb okból történt pályaelhagyásának valószínűsége a 2003 és 2011 közötti időszakban. Az eredmények azt mutatják, hogy az osztrák és német munkavállalási korlátozások feloldása után nagyon nagymértékben felgyorsult az orvosok migrációja. Az orvosok relatív keresete és a kollégák hatása (peer effect) szignifikáns szerepet játszik a fiatal orvosok migrációs döntésében. A kutatók azt is bemutatták, hogy a megfigyelési periódusban emigrált orvosok fele később, valamennyi idő elteltével visszatért a magyar egészségügybe. Az eredmények arra is felhívják a figyelmet, hogy Magyarországon az orvosok külföldre vándorlása mellett ugyanolyan súlyú probléma a belföldi pályaelhagyás is, tehát az, hogy az orvosok itthon helyezkednek el más állásban. Emellett, ha időszakosan is, az is fokozza az orvoshiányt, hogy a fiatal orvosok jelentős része kerül átmenetileg inaktív státuszba.

A kutatás azt elemezte, hogy az állami gyermekellátás kiterjesztésének hatása az anyák munkakínálatára mennyiben lehet eltérő a közép- és kelet európai országok esetében a nyugat európai országokban találtakhoz képest, az eltérő intézményi és munkapiaci környezet miatt. Mivel az EU által előírt célkitűzések teljesítésétől általában pont ezek az országok állnak a legtávolabb - különösen a bölcsődei ellátás esetében - viszont a további bővítés igen költséges, fontos a várható hatás pontos becslése. A nyugati országokban tapasztaltakhoz képest további korlátozó tényezők lehetnek: az anyasági távollétek hossza, a részidős munkalehetőségek hiánya, és a gyermekek korai intézményi ellátásával szembeni nézetek, melyek a szocialista rendszer alakulásával függnek össze, és melyeket a gyermekellátás bővítésével együttesen kellene figyelembe venni.

A kutatás adott iskolatípuson, a szakiskolán belül hasonlítja össze a tanoncokat és a nem tanoncokat számos egyéni szintű jellemző és helyi munkaerőpiaci fix-hatások kontrolálásával.

Az eredmények azt mutatják, hogy azon szakiskolás tanulók, akik a szakmai gyakorlatukat vállalatoknál végezték nem lesznek nagyobb valószínűséggel munkavállalók majdnem egy évvel a végzésük után, mint hasonló egyéni jellemzőkkel bíró nem-tanonc társaik. Bár a végzést követő hónapban látható szignifikáns különbség a tanoncok és a nem-tanoncok között egy almintán belül, ez a hatás leginkább meg nem figyelt egyéni jellemzőknek tulajdonítható. De ha feltételezzük, hogy a megfigyelt különbségek torzítatlanok, akkor is inkább a vállalati szelekciónak, semmint a képzés minőségének tulajdoníthatók.

KÖZÖSSÉGI GAZDASÁGTAN ÉS KÖZPOLITIKÁK

Kutatásaik megállapították, hogy a közfoglalkoztatás szociális szerepe a foglalkoztatás-bővítő szerep rovására tovább erősödött, aminek egyértelmű következménye, hogy a várt munkaerő-piaci hatások nem következnek be. Erősödik a közfoglalkoztatásba beszorulás jelensége. A közfoglalkoztatottak jelentős része az ILO-szabályok szerinti munkanélküli volna, ha nem lenne közfoglalkoztatás. Számításaik szerint közfoglalkoztatás nélkül a 2015-ös munkanélküliség 6,8% helyett 10,5% lett volna. A szociális szerep érvényesülése javított a szegényebbek helyzetén. További javulást jelentene a legszegényebbek körében annak a szabálynak az eltörlése, hogy ha egy háztartás egyik tagja közfoglalkoztatásban vagy foglalkoztatást helyettesítő támogatásban (fht) részesül, akkor más tag már nem kaphat fht-t. Számításaik szerint ez mindössze 4 milliárd Ft-ba kerülne.

A nyugdíjrendszerrel foglalkozó kutatások megállapították, hogy a Nők40-en kívüliek esetében az előrehozott nyugdíjba vonulás megtiltása az általános nyugdíjkorhatár további emelése miatt hamarosan elviselhetetlen feszültségeket fog okozni. A jogosultsági időn alapuló kedvezmény a nőkön belül egy hátrányosabb helyzetű csoport tagjait érinti negatívan – azokét, akiknek pályája töredezetebb és átlagkeresetük is alacsonyabb. Megoldást a Nők40 program megszüntetése és egy levonással összekötött előrehozott nyugdíj jelentene.

Egészségpolitikai kutatásaik legújabb eredményei azt mutatták, hogy a gazdasági fejlettség eltérései és a gazdasági rendszerek sajátosságaiból fakadó egészségromboló magatartás különbözőségei mellett a légszennyezettség eltérései is meglepően nagy hatással vannak a mortalitás nemzetközi különbözőségeire. Az egészségügyi kiadások GDP-hez viszonyított aránya is szignifikánsan befolyásolja a mortalitási rátát, ám ez az élettartamot növelő hatás Magyarországon nem képes semlegesíteni az egészségkárosító magatartásból fakadó mortalitást növelő hatást.

A részben az intézetben folyó korrupciókutatás eredményei szerint 2009 óta számottevően növekedett a korrupciós kockázatok mértéke. Ez a hatás különösen a 2011-es közbeszerzési törvény hatályba lépése után erősödött fel. Az ártorzítás mértéke becsléseink szerint különösen és gyorsuló ütemben erősödött 2011 után, amit a korrupció miatti túlárzás felerősödésével hozhatunk kapcsolatba. A versenyerősség végig csökkenő tendenciát mutatott 2009-2015 között. E téren az EU által finanszírozott közbeszerzések rosszabb mutatókat produkáltak, mint a nem EU finanszírozásúak. Ez az eredmény arra is felhívja a figyelmet, hogy az EU támogatások pozitív gazdasági hatásai mellett számolni kell ezek perverz hatásával is: az EU támogatás a korrupció és a túlárzás erősödésével, a verseny gyengülésével jár együtt Magyarországon.

AGRÁRGAZDASÁGTAN ÉS VIDÉKFEJLESZTÉS

Kutatásuk arra a kérdésre kereste a választ, hogy Szlovéniában vajon a hátrányos adottságú térségekben gazdálkodó farmok kevésbé hatékonyak-e mint a normál körülmények között

dolgozó társaik. A számítások szerint kedvezőtlen adottságú területeken és a normál területeken gazdálkodó üzemek által alkalmazott technológiában szignifikáns különbség volt kimutatható. Ha figyelembe vesszük ezeket a technológiai különbségeket, nem mutatható ki szignifikáns különbség a technikai hatékonyság nagyságában a két csoport között. Ez utalhat arra, hogy a farmok mindkét csoportban a körülményekhez alkalmazkodva igyekeznek kialakítani a lehetséges legoptimálisabb technológiát.

Az élelmiszer ellátási láncok teljesítményét vizsgáló kutatás több országra terjedt ki. A magyar élelmiszer ellátási láncok innovációs teljesítményét vizsgáló kutatáseredményei szerint az ellátási láncon beüli nyitottság meggyorsítja az innováció bevezetését. A versenytársak felé való nyitottság szintén meggyorsítja az innováció bevezetését, de csak a technológiai innováció esetében, míg termék innováció esetében inkább lassítja. Az abszorpciós kapacitás meggyorsítja az innováció bevezetését technológiai, termék, szervezeti és piaci innováció esetén.

A kutatás a mezőgazdasági termékek világpiaci komparatív előnyeit elemezte az EU 27 tagállama, illetve az agrárkereskedelem szempontjából legfontosabb 23 ország esetében. Az eredmények szerint a komparatív előnyök meglepően rövid élettartamúak a világ agrárkereskedelmében. Az ökonometriai számítások arra utalnak, hogy a nagyobb kereskedelmi költségek csökkentik, míg a gazdasági fejlettség, az országok mérete, az export diverzifikáltsága, a termékek differenciáltsága, a mezőgazdasági támogatások növelik a komparatív előnyök élettartamát. A gazdasági válság negatíve befolyásolta a komparatív előnyök élettartamát. Eredményeink robusztusak voltak a mind az EU-27 tagállamára és a legnagyobb agrárkereskedelmi szereplőkre.

A termékeken belüli specializációval foglalkozó kutatás az EU példáján mutatta meg a minőségi felzárkózást meghatározó tényezőket a világpiacon. Mély bontású külkereskedelmi adatokat használva, a számítások azt mutatják, hogy az export minősége pozitív kapcsolatban van a gazdasági fejlettséggel és lakosság számával. Az eredmények szerint a komparatív előnyöknek és a kereskedelmi költségeknek negatív hatása van az export minőségére. A számítások részben megerősítik az exportáló ország jövedelem eloszlásának szerepét az minőségi specializációban, a magasabb jövedelem növeli a magasabb minőségre való specializáltságot. Az eredmények robusztusak voltak az alternatív almintákra (feldolgozott termékek, vertikálisan differenciált termékek).

JÁTÉKELMÉLET

Az externáliák egyik érdekes formája az információk okozta hatások. A kutatás során azt elemezték, hogy ha a betétesek korábbi betétesi döntéseket megfigyelve döntenek arról, hogy kivegyék-e a pénzüket a bankból egy egyszerű hüvelykujjszabályt követve, akkor az egymás után, a betétesek közötti hálózat alapján megfigyelt min-ták közötti korreláció hogyan befolyásolja a bankrohamok kialakulását. Elméletileg azt találták, hogy nagyobb korreláltság nagyobb mértékben vezet bankrohamokhoz és ezt az eredményt szimulált kísérletekkel is sikerült alátámasztani.

A pénzügyekben a kockázatfelosztás elméleti és gyakorlati szempontból is érdekes kérdéseket vet fel. Hogyan osszuk el egy portfólió kockázatát annak alportfóliói között? Mennyi tőkét tartalékoljunk a meg-lévő kockázatunk fedezéséhez, és ezt hogyan osszuk fel különböző üzleti egységek között? Axiomatikus módszerrel elemezték a kockázatfelosztást, vagyis a különböző módszerek alaptulajdonságait vizsgálták. A Shapley-érték axiomatizációt általánosítva megmutatták, hogy a magbeliség, egyenlően kezelés és erős monotonitás

tulajdonságok a kockázatfelosztás során összeegyeztethetetlenek, ha koherens kockázati mértékkel mérjük a kockázatot, valamint kutatójuk további eredménye, amely szerint a kockázatfelosztási játékok osztálya nem likvid piacokon is egybeesik a teljesen kiegyensúlyozott játékok osztályával. Itt ezeket a tulajdonságokat analitikus és szimulációs eszközökkel vizsgálták a gyakorlati alkalmazásokban elterjedt és elméletileg releváns módszereken. Fő eredményük az, hogy a felvetett összeegyeztethetlenség a gyakorlatban is megjelenik, nem pusztán elméleti probléma. A módszerek vizsgálata a gyakorlati szakemberek számára is hasznos tanácsokkal szolgál.

A pénzügyi piacok működésének velejárója, hogy az egyes szereplőknek követeléseik vannak egymással szemben. Ha egy szereplő eszköze nem elegendő tartozásainak kifizetésére, akkor a szereplő csődöt kénytelen jelenteni. Csőd esetén csődszabályok mondják meg, hogy hogyan osztják el az eszközeiket a szereplők azok között, akiknek tartoznak. Feltéve, hogy minden érték valamilyen elszámolási egységben – például egész forintban – mérhető, megmutatták, hogy hogyan lehet a csődszabályokat jól reprezentálni.

Egy fizetési mátrix klíringmátrix, ha teljesíti a korlátolt felelősséget és a hitelezők elsőbbségét, és összhangban van a szereplők csődszabályaival. A klíringmátrixok és az azokból eredő végső saját tőkék nem egyértelműek. Megadták, hogy a saját tőke milyen határok között mozoghat. Kutatásuk egyik fő hozzájárulásaként decentralizált klíringelő folyamatokat elemeztek és megmutatták, hogy mindegyik véges lépésben konvergál a legkisebb klíringmátrixhoz. Ha az elszámolási egység kellően kicsi, akkor mindegyik decentralizált klíringelő folyamat lényegében ugyanahhoz a saját tőkéhez vezet, mintha központilag klíringelnék. Az eredmény gazdaságpolitikai következménye az, hogy elkerülhető a szereplők érzékeny adatainak összegyűjtése a központilag klíringeléshez.

VÁLLALATI STRATÉGIA ÉS VERSENYKÉPESSÉG- LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A kutatás azt vizsgálja, hogy a vállalatokat érő sokkok közül melyek jártak együtt a stratégiai döntéshozatal centralizációjával a 2008-2009-es válság idején. Egy egyedülálló felmérés adatait használja fel, melyben hét európai ország több mint 14000 feldolgozóipari vállalatát kérdezték meg. Az elemzés háttérét azok az elméleti megközelítések jelentik, melyek szerint a jelentős nyomás alatt álló szervezetek nagyobb valószínűséggel központosítanak. Az eredmények arra utalnak, hogy a foglalkoztatottak számának változása és az innováció elhalasztása valóban összefügg a központosítással akkor is, ha a kutatók kontrollálnak a tulajdonosi háttérrel, a vállalatcsoportban elfoglalt pozíciót, a finanszírozást, a menedzsmentet és a stratégiát leíró változókra.

Egy Franciaországban, Németországban, Olaszországban és Spanyolországban lezajlott egyedülálló keresztmetszeti vállalati felmérés a globalizáció egyes fontos aspektusait és a vállalati haszonkulcsok közötti összefüggéseket vizsgálta. A fontosabb eredmények a következők: (i) Az exportálás pozitívan függ össze a haszonkulccsal; (ii) A félkésztermékek importja és a kiszervezés szintén pozitívan korrelál a haszonkulccsal; (iii) Magasabb azon vállalatok haszonkulcsa, amelyeknek van leányvállalata, míg a vállalatcsoportban való tagság vagy a külföldi tulajdonos önmagában kevésbé tűnik fontosnak; (iv) Az alacsony termelési költségű országokból származó versenytársak jelenléte negatívan korrelál a haszonkulccsal; (v) A jobb termékminőség és az innováció, különösen ha szellemi tulajdonjog által védett eredménye van, erős pozitív kapcsolatban áll a haszonkulccsal; (vi) Noha ezek a változók korreláltak, a mind a négy változócsoportot tartalmazó összevont modellben is szignifikánsak, és a teljesen globalizált vállalatok átlagosan mintegy 100%-kal magasabb haszonkulccsal működnek, mint a nem globalizált vállalatok.

A gyárbezárások hatását vizsgáló kutatás a külföldi tulajdonban lévő nagy gyárak bezárásának helyi cégekre gyakorolt hatását elemzi 41 magyarországi gyárbezárást vizsgálva 1992 és 2012 között. A gyárbezárás után a környező cégek értékesítése átlagosan 6 százalékponttal csökkent, a foglalkoztatásuk pedig átlagosan 3 százalékponttal lett alacsonyabb. A helyi szolgáltató ágazatban működő cégek esetén az átlagosnál nagyobb volt a visszaesés. Ez arra utal, hogy az elbocsátottak csökkenő vásárlóereje jelentősen hozzájárul a gyárbezárás helyi gazdaságra gyakorolt negatív hatásához. A bezáró gyár beszállító iparágában működő cégek esetén szintén az átlagosnál nagyobb a becsült hatás, ami azt sugallja, hogy a cégek közti input-output kapcsolatok fontos szerepet töltenek be a külső gazdasági hatások helyi tovagyűrűzésében. Ugyanakkor a bezáró gyár iparágában működő cégek növelni tudták a foglalkoztatásukat. A megnövekedett helyi munkaerő kínálat miatt számukra előnyös volt a gyárbezárás.

2005 novemberében jelentősen megváltoztak a munkanélküli segély kifizetésével kapcsolatos szabályok. A korábbi havi fix segélyt egy időben csökkenő segélypálya váltotta fel, miközben a teljes jogosultsági idő alatt megszerezhető segély összege nem változott. A kutatás azt vizsgálja, hogy milyen hatással volt ez a reform a munkanélküliség hosszára. Az eredmények szerint a munkanélküliség átlagos hossza 1,5 hetet csökkent a reform után, míg az új munkahelyen előltött idő és az új elhelyezkedés utáni bérek nem változtak. A kutatás azt is bemutatja, hogy a gyorsabb elhelyezkedés elegendő volt ahhoz, hogy ellensúlyozza a bőkezűbb járadékszabályok okozta költségvetési kiadásnövekedést. A kutatók értékelése szerint a reform növelte a társadalmi jólétet, mivel a munkanélküliek anyagilag jobban jártak és hamarabb elhelyezkedtek a reform után, miközben nem növekedett a munkanélküli segélyek erőforrásigénye.

HÁLÓZATOK GAZDASÁGTANA

A kutatás azt vizsgálta, hogy milyen szerepe van a különféle kapcsolatrendszereknek a tudás terjedésében, és hogy a kapcsolathálókat által generált tudás-áramlás hogyan befolyásolja a gazdasági teljesítményt. E kapcsolathálókat vizsgálva a kutatók arra keresték a választ, hogy azok miként hatnak a munkaerő-piaci folyamatokra, valamint a vállalatok termelékenységére, és a regionális fejlődésre. Eredményeik szerint a vállalatok közti munkaerő-áramlás a tudásterjedés egyik fontos eszköze és szerepet játszik a vállalati teljesítmény alakulásában. A kutatók szignifikáns kapcsolatot találtak a küldő és fogadó vállalatok termelékenységbeli különbségének, és bemutatták, hogy a munkaerő-áramlás termelékenységre gyakorolt hatását befolyásolja az iparágak közti technológiai hasonlóság mértéke, továbbá az, hogy vannak-e a vállalatoknak nemzetközi működési tapasztalataik (multinacionális és hazai vállalatok közti tudásterjedés). Az eredmények azt mutatják, hogy a termelékenységbeli különbség pozitív hatását növeli az iparágak közti „közelség”: a skill-related iparágból érkező munkavállalók jobban növelik a termelékenységet, különösen az azonos iparágból érkezők.

A svéd partnerekkel folytatott közös kutatás elsőként vizsgálja a munkatársi kapcsolatháló szerepét a regionális gazdasági folyamatokban. A projekt alátámasztotta alá azt az állítást, miszerint a társadalmi kapcsolatháló sűrűsége pozitív hatással bír a régió termelékenység-növekedésére. Ezen túl a munkatársi kapcsolatháló segítségével új bizonyítékot találtak arra, hogy a nagyvárosi, metropolita térségekben elsősorban a sokszínűségekre alapuló tudásexternáliák, a középvárosokban pedig elsősorban az iparágak kognitív közelségére alapuló tudásexternáliák érvényesülnek.

MECHANIZMUSTERVEZÉS – LENDÜLET KUTATÓCSOPORT

A kutatás a hazai felsőoktatási specialitásait vizsgálta optimalizációs szemszögből. A legfontosabb specialitások a pontegyezések, a szakokra megadott alsó kvóták, a szakhalmazokra megadott közös kvóták és a szakpárookra leadott jelentkezések. Ezen specialitások kezelésére egészértékű programokat írtak fel, majd az elméleti módszer működését tesztelték a 2008-as valós adatokon. Érdekes eredmény, hogy az egyébként NP-nehéz alsó kvóták problémája kezelhető feladatnak bizonyult az egészértékű programozási módszerrel a feladat hatékony módon történt leegyszerűsítése után.

Egy nemzetközi kutatásban olyan kooperatív játékot vizsgáltak, amiben bármely két játékos párt alkothat, kifizetések révén eloszthatják a közös hasznukat, és minden játékos több párban is szerepelhet a kapacitása erejéig. Erre a játékra adtak egy hatékony módszert stabil megoldás kiszámítására, amennyiben létezik ilyen. Megvizsgálták a játék magját is, amelyből egy elemet legfeljebb kettő kapacitás esetén meg is lehet hatékonyan találni, ha létezik. Háromnál nagyobb kapacitásokra viszont belátták, hogy a magtulajdonság eldöntése co-NP-teljes.

Vizsgálták az óvodai helyek allokációját egy Tallin közeli kisváros adatainak felhasználásával. 2016-os valós adatokra megvizsgálták, hogy hét különböző prioritási rendszer használata esetén miként alakul a szülői preferenciák alapján Gale-Shapley módszerrel kiszámított gyerek-optimális allokáció. Megállapították, hogy már a távolság alapú prioritások mikéntje is jelentősen befolyásolhatja az eredményt. Elvégeztek egy érzékenységvizsgálatot, melyben megnézték, hogy a kapott eredmények mennyire robusztusak az adatok változására, avagy mennyire általános érvényűek abban az esetben, ha a szülők preferenciája eltérő intenzitással alapul a fontos faktorokra (távolság az óvodától, testvér jár-e már oda, óvoda minősége) nézve.

Kutatójuk a stabil szobatársprobléma egy olyan változatát vizsgálta, ahol az egyes résztvevők az egész piac méretéhez képest rövid preferencialistát állítanak fel. A legtöbb alkalmazás ilyen paraméterrel rendelkezik, hiszen párba állításnál –például szobatársak beosztása esetén—minden résztvevő csak néhány más résztvevőt tart elfogadhatónak. A kérdést irodalomban először általános gráfon teszik fel. Cikkük elsősorban bonyolultságelméleti eredményeket tartalmaz. Az NP-nehéz esetek azonosítása mellett egy elegáns közelítő algoritmus is szerepel az eredmények között.

b) Tudomány és a társadalom

Az intézet kutatási portfóliójában az alapkutatások mellett mindig helyet kapnak aktuális gazdaságpolitikai, jóléti, nemzeti kérdések. Ilyen jellegű témákra néhány példa: az egyetemi csoportos projektek csoportbeosztása, a magyar élelmiszer ellátási láncok innovációs teljesítményét vizsgáló kutatások, a kapcsolatháló és a munkaerő-áramlás szerepe a munkapiaci folyamatokban és a vállalati teljesítményben, a munkatársi kapcsolatháló és regionális fejlődés összefüggései, a közfoglalkoztatással, a nyugdíjrendszerrel, az egészségi állapottal és a korrupciókutatással kapcsolatos kutatások, a devizahitelezés hatásainak vizsgálata, a magyar növekedés mozgatói, az orvosok külföldre vándorlásának okai, az állami gyermekellátás kiterjesztésének hatásai az anyák munkakínálatára, a munkanélküli segélyek kifizetésével kapcsolatos változások hatásainak vizsgálata. Az intézet arra is különös hangsúlyt fektet, hogy a társadalom számára hasznosítható kutatási eredményeket megfelelő fórumokon nyilvánosságra hozza, kiadványaikat nyilvános bemutatókon ismertesse, és honlapján az érdeklődő közönség számára hozzáférhetővé tegye.

A munkapiaci kutatások eredményeit minden évben a sziráki *munkatudományi konferencián* ismertetik, amelyet ezúttal Munkaerőpiaci kutatások 2016 címmel rendeztek meg. A

konferencián öt szekcióban hangzottak el előadások az alábbi témakörökben: vállalatok és környezetük, iskolapolitika, iskolai teljesítmény, Jóléti rendszer, szabályozás - fiskális és ösztönzési hatások, egyenlőtlenség.

Megjelent a magyarországi munkapiac és foglalkoztatáspolitikai aktuális jellemzőit bemutató és a témakör egy-egy területét részletesen elemző Munkaerőpiaci tükör című évkönyvsorozat 2015. évi kötete magyarul és 2016. évi kötete angolul. A kiadványok a rendelkezésre álló statisztikák, elméleti kutatások és empirikus elemzések alapján közérthető formában, jól áttekinthető szerkezetben, nemzetközi összehasonlításban mutatják be a magyarországi munkapiaci folyamatok jellemzőit és belső összefüggéseit. A sorozat szerkesztőinek korábbi gyakorlatát folytatva idén is kiválasztásra került egy terület, amely különösen fontos a magyarországi munkapiaci folyamatok megértése és a tényeken alapuló foglalkoztatáspolitikai eredményessége szempontjából. Az idei kötetek Közelkép című fejezete a nemzetközi migrációról szól.

A Verseny és szabályozás évkönyv 2016. évi kiadványa elemzi az ágazati és versenyszabályozás múltját, jelenét és jövőjét, bemutatja a hálózatos szolgáltatások piacát és annak szabályozását, valamint betekintést nyújt az adatok és információk szerepébe az ágazati és versenyszabályozásban. Az évkönyvet részletes hazai és külföldi szakbibliográfia zárja.

Simonovits András, tudományos tanácsadó 70. születésnapja alkalmából megjelent a Simonovits 70 - Társadalom- és természettudományi írások Arkhimédészről az időskori jövedelmekig című kötet.

A kutatóintézet 2016-ban két sikeres nemzetközi rendezvényt szervezett. Júniusban a kínai BNU Business Schoolal közösen rendezték a BNU-CERSHAS 6th International Conference on trade, labor economics, education economics and finance című nemzetközi konferenciát. Novemberben 13. alkalommal került megrendezésre a Transition in Agriculture – Agricultural Economics in Transition című nemzetközi konferencia az Agrárgazdaságtan és vidékfejlesztés kutatócsoport szervezésében.

Az intézetben elért és szemináriumokon megvitatott kutatási eredményeket 37 intézeti műhelytanulmányban és 6 Budapesti Munkagazdaságtani Füzetben tették közzé. Az intézetben született vagy születőfélben lévő kutatási eredmények, szakmapolitikai vélemények, valamint az aktuális gazdasági, közéleti és társadalom-politikai kérdések vitafórumaként működött *szakmai blogját*, ahol munkatársai rendszeresen közlik véleményüket, írásait, lehetővé téve a társadalmi interakciót. Munkatársai sajtószerepléseit a honlapján kialakított *sajtószemle* rovatban gyűjti és tárja az érdeklődő közönség elé. Angol és magyar nyelvű honlapján naprakész tájékoztatást nyújt a kutatócsoportok főbb tevékenységeiről, kutatói publikációiról, az általa rendezett konferenciákról, szemináriumokról és a fontosabb kutatási projektekről.

III. A kutatóhely hazai és nemzetközi kapcsolatai 2016-ban

Az intézet kutatói szinte valamennyi hazai graduális és posztgraduális közgazdasági képzést nyújtó felsőoktatási intézményben oktatnak. (CEU, BCE, ELTE, DE, PTE,KE) Emellett együttműködési megállapodás keretében segítik a veszprémi Pannon Egyetemen, illetve a Szegedi Tudományegyetemen és a Szent István Egyetemen folyó doktori képzést. Kutatói tanítanak külföldi egyetemeken (Cardiff University, UK Open University), külső munkatársak neves külföldi kutatóintézetekben(CEPR, IZA).

A versenyszabályozási kutatási irány szakmai integrációjának megteremtése érdekében lépéseket tett a hazai és a külföldi egyetemek, a kutatóhelyek és az államigazgatás versenyszabályozással, a hálózatos ágazatok gazdaságtanával, a szabályozás jogi kérdéseivel

foglalkozó oktatóinak, szakembereinek kutatási eredményei számára bemutatói lehetőséget biztosító fórum létrehozására.

Az intézet tizenötödik alkalommal rendezte meg a Nyári Műhelyt, amellyel a külföldön tanuló vagy hivatásukat külföldön gyakorló fiatal közgazdászok számára nyújt fórumot.

Munkatársai szakértői tevékenységet folytattak a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal, a Földművelésügyi Minisztérium, a Forster Központ, a Czech Science Foundation, az Osztrák Nemzeti Bank, a Nemzeti Tulajdon Szellemi Hivatala, az Európai Bizottság Magyarországi Kirendeltsége, Magyarország Kormánya, az Estonian Research Council valamint a Költségvetési Tanács számára. Kutatója részt vesz az az EC DG Research and Innovation által felkért Expert Group on 'Strategic Foresight for R&I Policy in Horizon 2020' (SFRI) munkájában, konzulens a "Peer Review of Hungarian Research and Innovation system, EC DG Research and Innovation" szakértői munkacsoportban, tagja a CASI „Public Participation in Developing a Common Framework for Assessment and Management of Sustainable Innovation” tanácsadó testületének- Az “Open Evaluation 2016” konferencia Tudományos Bizottságának tagja. Kutatója tagja a Nők a tudományban kerekasztalnak. Az intézet tanácskozási joggal képviselteti magát a „Legyen jobb a gyermekeknek!” Nemzeti Stratégia Értékelő Bizottságában és az Indikátor Albizottságban.

Számos kutatója alapítója, elnökségi tagja a Magyar Közgazdaságtudományi Egyesületnek, elnökségi tagként részt vesznek a Magyar Közgazdasági Társaság munkájában.

IV. 2016-ben elnyert fontosabb hazai és nemzetközi pályázatok rövid bemutatása

27 OTKA témája futott az évben, ebből 7 új téma indult. Pályázati tevékenységében kiemelkedő fontosságú az MTA Lendület program, melynek keretében folytatódtak a vállalati stratégiát és versenyképességet vizsgáló kutatások, valamint elindult a mechanizmustervezés kutatócsoport munkája.

Elindult az EU 7 keretprogram által finanszírozott "Társadalmi innovációk gazdasági tere" c. projekt, amely három nemzetközileg elismert egyetem – KU Leuven, University of Maastricht és a Politecnico di Milano – oktatás-gazdaságtani csoportjai és a Közgazdaságtudományi Intézet (konzorciumvezető) oktatás-gazdaságtan és munkapiaci csoportja közötti kapcsolatokat erősíti. A 2016 és 2018 között futó projekt három szélesebb módszertan köré csoportosítva ösztönzi az intézetek kooperációját: programértékelés, strukturális modellezés és hatékonyságvizsgálat.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Altomonte C , Békés G (szerk.)

Measuring competitiveness in Europe: resource allocation, granularity and trade
Brussels: Bruegel, 2016. 133 p. (Bruegel Blueprint Series; 24.) (ISBN:978-90-78910-39-8)

Balázs Muraközy , Álmos Telegdy

Political incentives and state, subsidy allocation: evidence from Hungarian municipalities
EUROPEAN ECONOMIC REVIEW 89: pp. 324-344. (2016)

Békés G , Muraközy B

Measuring productivity premia with many modes of internationalization
ECONOMICS LETTERS 139: pp. 61-64. (2016)

Biró P , Iñarra E , Molis E

A new solution concept for the roommate problem: Q-stable matchings
MATHEMATICAL SOCIAL SCIENCES 79: pp. 74-82. (2016)

Blaskó Zsuzsa , Fazekas Károly (szerk.)

Munkaerőpiaci tükrök, 2015

Budapest: MTA Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaság-tudományi Intézet, 2016. 279 p.

Angol megjelenése: The Hungarian labour market, 2016 Budapest : Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences, 2016.

Chikán Attila , Kovács Erzsébet , Matyusz Zsolt , Sass Magdolna , Vakhal Péter
Long-term trends in inventory investment in traditional market and post-socialist economies
INTERNATIONAL JOURNAL OF PRODUCTION ECONOMICS 181: pp. 14-23. (2016)

Cukrowska-Torzewska E , Lovasz A
Are children driving the gender wage gap?: Comparative evidence from Poland and Hungary
ECONOMICS OF TRANSITION 24:(2) pp. 259-297. (2016)

Eric Rugraff , Magdolna Sass
How did the automotive component suppliers cope with the economic crisis in Hungary?
EUROPE-ASIA STUDIES 68:(8) pp. 1396-1420. (2016)

Gergely Horváth , Hubert János Kiss
Correlated observations, the law of small numbers and bank runs
PLOS ONE 11:(4) Paper e0147268. (2016)

Hajdu Gábor , Hajdu Tamás , ;
The impact of culture on well-being: evidence from a natural experiment
JOURNAL OF HAPPINESS STUDIES 17:(3) pp. 1089-1110. (2016)

Horn D
The effectiveness of apprenticeship training: a within-track comparison of workplace-based and school-based vocational training in Hungary
SOCIAL SCIENCE RESEARCH 55: pp. 139-154. (2016)

Kertesi G , Kézdi G
On the test score gap between Roma and non-Roma students in Hungary and its potential causes
ECONOMICS OF TRANSITION 24:(1) pp. 135-162. (2016)

Kolos Csaba Ágoston , Péter Biró , Iain McBride
Integer programming methods for special college admissions problems
JOURNAL OF COMBINATORIAL OPTIMIZATION 32:(4) pp. 1371-1399. (2016)

Lengyel B , Jakobi A
Online social networks, location, and the dual effect of distance from the centre
TIJDSCHRIFT VOOR ECONOMISCHE EN SOCIALE GEOGRAFIE / JOURNAL OF ECONOMIC AND SOCIAL GEOGRAPHY 107:(3) pp. 298-315. (2016)

Mihály Fazekas , István János Tóth
From corruption to state capture: a new analytical framework with empirical applications from Hungary
POLITICAL RESEARCH QUARTERLY 69:(2) pp. 320-334. (2016)

Peter Benczur , Istvan Konya
Interest premium, sudden stop, and adjustment in a small open economy
EASTERN EUROPEAN ECONOMICS 54:(4) pp. 271-295. (2016)

Stefan Bojnec , Imre Fertó
Export competitiveness of the European Union in fruit and vegetable products in the global markets
AGRICULTURAL ECONOMICS-ZEMEDELSKA EKONOMIKA 62:(7) pp. 299-310. (2016)

Tamás Solymosi , Balázs Sziklai
Characterization sets for the nucleolus in balanced games
OPERATIONS RESEARCH LETTERS 44:(4) pp. 520-524. (2016)

Valentiny Pál
Információszerzés a szabályozásban
In: Valentiny Pál , Kiss Ferenc László , Nagy Csongor István (szerk.)
Verseny és szabályozás, 2016 . 285 p. Budapest: MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 2016. pp. 97-126.

Zsófia Benedek , Bálint Balázs
Current status and future prospect of local food production in Hungary: a spatial analysis
EUROPEAN PLANNING STUDIES 24:(3) pp. 607-624. (2016)